

BESTUURSMEEDEDELINGEN

Bestuursleden:

- Voorzitter: Jan Cuppen, Buurtmeesterweg 16, 6711 HM Ede
(08380-52039). Gecorrigeerde postcode!
- Secr/penningm: Henk Vallenduuk, Geelders 2A, 5283 VS, Boxtel
(04116-85691).
- Redactie verslagen e.d.: Hans Huijbregts, Gravin Marialaan 1A,
2263 TA Leidschendam (070-3204356).
- Leden: Henk Pijpers, Goudsbloemlaan 63, 2565 CP, Den Haag
(070-3602017).
Oscar Vorst, Boven Zevenwouden 78, 3524 CK,
Utrecht (030-895278).

VERENIGINGSNIEUWS

Het programma voor de komende maanden is als volgt:

- 11 mei: De excursie naar de tichelgaten wordt op verzoek van staatsbosbeheer verzet naar 7 september. Op 11 mei houden we nu een excursie naar De Kampina. Verzamelen om 11.05 op NS station Boxtel. Opgave bij Hans Huijbregts.
- 18-25 mei: Vim-project.
- 31 mei-2 juni: Zomervergadering NEV.
- 7 september: Najaarsexcursie naar de Tichelgaten.
- 21 september: Sorteerdag Vim-project.
- 16 november: Workshop.

Op de vergadering in Amsterdam hebben zich 20 deelnemers voor het Vim-project aangemeld. Als U ook mee wilt doen, de complete handleiding is in deze info te vinden. Als U in Amsterdam heeft laten weten behoefte te hebben aan chloraalhydraat voor dit project dan krijgt U dit binnenkort toegestuurd. Voor verdere verzoeken om chloraalhydraat dient men zich tot Oscar Vorst te wenden. Wilt U helpen sorteren of bepaalde groepen bewerken dan kunt U zich opgeven bij Hans Huijbregts, die ook eventuele verdere vragen zal trachten te beantwoorden.

NIEUWE LEDEN

A.J. Threels, Gerbrandystraat 35, 8072 WN Nunspeet, 03412-58389

In Memoriam Robert Batten 1902-1990

Op 27 oktober 1990 overleed op 88-jarige leeftijd te Middelburg een van de senioren van de sectie Everts, de Heer Robert Batten. Hij was sinds 1947 lid van de entomologische vereniging en verzamelde aanvankelijk alle Nederlandse kevers.

Na zijn intensieve notaris-praktijk in 1969 te hebben overgedragen, besloot hij zich serieus in de taxonomisch moeilijke familie der Mordellidae (spartelkevers) te specialiseren. Hij begon met de West-europese fauna en eindigde met een publikatie over de fauna van Nieuw Guinea. Reeds verscheidene jaren geleden schonk de Heer Batten zijn waardevolle collectie aan het Nationaal Natuurhistorisch Museum (voorheen Rijksmuseum van Natuurlijke Historie) te Leiden doch hij bleef deze in bruikleen behouden om er verder aan te kunnen werken. Zelf verzamelde de Heer Batten veel en zeer professioneel in Zuid-Europa.

Het echtpaar Batten -- Mevrouw A Batten-Paarlberg overleed in 1983 -- was zeer bekend in Middelburg, vooral vanwege beider inspanningen op het gebied van het sociaal en kerkelijk leven; Mevrouw Batten was ere-burgeres van de stad. Robert Batten hield van muziek, hij was zelf cellist. Zijn huis werd omstreeks 1950 gebouwd naar de ideeën van Le Corbusier -- hij had een brede culturele belangstelling. Jarenlang was Robert Batten president-kerkvoogd van de Nederlands-Hervormde Kerk. In de klokketoren van de Oostkerk te Middelburg, waar de rouwdienst werd gehouden, bevindt zich nog een bord uit de tijd van de Duitse bezetting: "Aan de bezettende macht: Indien gij de klok wilt meenemen dient eerst contact met de Heer Batten te worden opgenomen". Andere klokken werden in beslag genomen, die van de Oostkerk niet. Deze eenvoudige maar blijkbaar effectieve tegenstreving is karakteristiek voor Batten's houding en zijn onverzettelijk rechtsgevoel.

Bibliografie

- Batten, R., 1953. Enkele notities over het voedsel van *Cicindela* en een nieuwe vindplaats.-- Ent. Ber., Amst. 14: 228-229.
- Batten, R., 1973. Het voorkomen van *Gyrophaena*-soorten (Coleoptera: Staphilinidae) op Walcheren.-- Ent. Ber., Amst. 33: 61-65.
- Batten, R., 1976. Mordellidae (Coleoptera) from the South of France and the Pyrenees.-- Ent. Ber., Amst. 36: 164-171, fig. 1-6.
- Batten, R., 1976. De Nederlandse soorten van de keverfamilie Mordellidae.-- Zool. Bijdr. 19: 1-37, fig. 1-43, pl. 1-2.
- Batten, R., 1977. Mordellochroa species of the Western Palaearctic region (Coleoptera, Mordellidae).-- Ent. Ber., Amst. 37: 21-26, fig. 1-16.
- Batten, R., 1977. Mordellistena balazuci Ermisch and M. taurica Csiki, junior synonyms of M. semiferruginea Reitter (Col. Mordellidae).-- Ent. Ber., Amst. 37: 117-120, fig. 1-5.
- Batten, R., 1977. Two new Mordellidae (Coleoptera) from Southern Europe, and a key to the Mordellistena micans group.-- Ent.

- Ber., Amst. 37: 167-176, fig. 1-30.
- Batten, R., 1978. New Mordellidae (Coleoptera) from Greece and Tunisia.-- Ent. Ber., Amst. 38: 78-80, fig. 1-3.
- Batten, R., 1978. *Anaspis*(*Anaspis*) *garneysi* Fowler nieuw voor de Nederlandse fauna (Col., Mordellidae).-- Ent. Ber., Amst. 38: 154-155, fig. 1-2.
- Batten, R., 1980. Notes on the *Mordellistena gemellata* group: two new species and a case of synonymy (Coleoptera, Mordellidae).-- Ent. Ber., Amst. 40: 41-46, fig. 1-7.
- Batten, R., 1981. Mordellidae from South West Africa with description of a new species (Coleoptera).-- Bonn. zool. Beitr. 32: 345-349, fig. 1-17.
- Batten, R., 1983. Teratology in the genus *Mordellistena* (Coleopt.: Mordellidae).-- Ent. Ber., Amst. 43: 15, fig. 1.
- Batten, R., 1983. A new *Mordellistena* from Asia Minor (Coleopt.: Mordellidae).-- Ent. Ber., Amst. 43: 88-89, fig. 1-5.
- Batten, R., 1983. Two new *Ectasiocnemis* (Anaspidinae, Coleoptera Mordellidae) from Afghanistan and a case of synonymy.-- Bonn. zool. Beitr. 34: 485-488, fig. 1-8.
- Batten, R., 1986. A review of the British Mordellidae (Coleoptera).-- Entomologist's Gaz. 37: 225-235, fig. 1-22.
- Batten, R., 1988. Mordellidae (Coleoptera): catching, preparing and mounting.-- Nieuwsbrief EIS-Nederland 18: 9-10.
- Batten, R., 1990. Mordellidae (Coleoptera: Heteromera) from Papua New Guinea, with descriptions of new species.-- Zool. Meded. Leiden 63: 137-161, figs 1-100.

J. Krikken & J. Huijbregts

VRAAG EN AANBOD

Hans Huijbregts is op zoek naar de volgende boeken:

- Arnett, R.H., 1968. The beetles of the United States (A manual for identification).-- Ann Arbor: 1-1112.
- Boucomont, A. & Gillet, J.J.E., 1927. *Coleopterorum Catalogus Pars 90: Coprinae 2.*
- Horion, A., *Faunistiek der mitteleuropaischen Kaefer V.*
- Junk, W., 1912. *Bibliographia Coleopterologica I.*-- 1-146.
- Junk, W., 1935. *Bibliographia Coleopterologica II.*
- Kuwert, A., 1890a. *Hydrophilidae.1. Abteilung Hydrophilini.*-- Bestimmungstabel. der europaischen Coleopteren 19: 1-121.
- Rey, C., 1885. *Histoire Naturelle des Coleopteres de France. Palpicornia (2nd ed.).*-- Beaune : 1-374.
- Sharp, D., 1882. *On aquatic carnivorous Coleoptera or Dytiscidae.*
- Vollenhoven, S.C. Snellen van, 1854. *Naamlijst van de Nederlandsche schildvleugelige insekten.*-- Bouwst. Faun. Ned. 2: 1-70.

VIM-PROJEKTInleiding

Hoewel veel over de oecologie van kevers is geschreven is er toch vrij weinig bekend, zoals bijvoorbeeld blijkt uit bestudering van het 1e oecologiedeel van de serie Die Käfer Mitteleuropas.

De nauwkeurigheid en/of bruikbaarheid van de informatie die per soort wordt opgegeven is zeer wisselend en hangt ondermeer samen met de verscheidenheid van biotopen waarin een soort voorkomt en met zijn algemeenheid.

Van soorten die bv strikt aan één beperkt biotoop gebonden zijn (stenotoop, bv een bepaalde plant) is het biotoop veel eenvoudiger en eenduidiger vast te stellen dan van soorten die in meerdere biotopen voorkomen (eurytoop) .

Daarnaast is veel van de informatie anekdotisch van aard.

- Vb 1; iemand vindt een bepaalde oeverbewonende soort onder rotte aardappelen in een plas water en publiceert dit als gevonden onder onder rotte aardappelen. Een dergelijke verkeerd geïnterpreteerde waarneming kan heel erg lang in de literatuur blijven circuleren.
- Vb 2; Iemand doet een onderzoek naar de (in NL zeldzame) mest van dassen. Hij vindt hierbij waarschijnlijk ook soorten die zeer algemeen zijn en in allerlei soorten mest voorkomen. In een compilatiewerk als dat van Koch wordt dan keurig vermeld: Mest van ... etc Ook in dassenmest. Men heeft kortom de neiging bijzondere(cq zeldzame) situaties te benadrukken, wat een vertekend beeld geeft.
- Vb 3; geografische verschillen. U kent het verschijnsel dat iemand uit provincie X beweert dat een bepaalde soort zeer algemeen is. Dat kan in zijn omgeving zo zijn, terwijl in de rest van het land de soort zeldzaam is. In FHL staat bv van een in Nederland uiterst algemene soort vermeld: "in het bijzonder in schapenmest in het hooggebergte".
- Vb 4; Veel soorten, bv sterke vliegers, treft men vroeg of laat aan op plekken die niet tot hun natuurlijke biotoop behoren. Dat is duidelijk bij bv waterkevers die een in de zon glimmende auto aanzien voor een spiegelend wateroppervlak, maar in andere gevallen kan dit tot foutieve interpretaties leiden. Zo neem ik aan dat slechts een fractie van de soorten die onder aanspoelsel gevonden zijn op deze plaats een groot deel van hun leven doorbrengen.

Samenvattend denk ik dat we van zeldzame cq stenotope soorten redelijk veel, maar juist van de algemene cq eurytope soorten relatief weinig weten.

Om deze kennis uit te breiden is gericht onderzoek nodig. Dit kan bijvoorbeeld worden gedaan door op grote schaal te monstereën en zoveel mogelijk milieuv variabelen te meten. Daarna kan onderzocht

worden of er bepaalde verbanden tussen de vangsten en deze milieuv variabelen bestaan. Bestaan er al duidelijke vermoedens over wat voor de te onderzoeken groep belangrijk is, dan kan het onderzoek worden gebruikt om de hypothese te testen. Een dergelijk onderzoek dient aan een aantal voorwaarden te voldoen:

- 1) de te onderzoeken groep moet goed te bemonsteren zijn
- 2) de groep moet goed op naam te brengen zijn
- 3) groot aantal goed verdeelde monsters tov het aantal milieuv variabelen

In Nederland bestaat er al geruime tijd bij meerdere personen interesse in diverse keverfamilies die in mest & aas voorkomen. Verkennend onderzoek heeft aangetoond dat deze kevers met bepaalde vangblikken doeltreffend te bemonsteren zijn. Ook de determinatie zou met uitzondering van bepaalde Staphylinidae geen al te grote problemen behoeven op te leveren. Het simultaan uitzetten van een groot aantal vangblikken en ook het uitsorteren en op naam brengen van de vangsten vereist echter de inzet van veel mensen.

Verkennend onderzoek en literatuurstudie laten een aantal belangrijke milieufactoren zien:

- 1) mate van beschaduwning (bos / geen bos). Dit heeft een zeer belangrijke invloed op het microklimaat.
- 2) soort substraat (mest / aas)
- 3) seizoenseffecten
- 4) grondsoort
- 5) geografische verschillen
- 6) afstand tot veeweiden

Het onderzoek richt zich op algemene soorten. Hierbij is het afwezig zijn van een bepaalde soort minstens even interessant als de aanwezigheid. Over soorten die maar weinig gevangen worden kunnen nauwelijks uitspraken worden gedaan.

Van groot belang is dat alle monsters zoveel mogelijk op dezelfde manier genomen worden. We willen namelijk de te onderzoeken factoren variëren en al het andere zoveel mogelijk constant houden.

Handleiding VIM-project

De deelnemers aan het projekt graven op zaterdag 18 mei 8 vallen in. Van deze vallen worden er 4 in een bos geplaatst en 4 in een (zo mogelijk in de nabijheid gelegen) open terrein. De sets van 4 vallen bestaan uit 2 vallen met menselijke mest en 2 met vis. Op zaterdag 25 mei worden de vallen weer geleegd, waarbij de inhoud twee aan twee bij elkaar gevoegd wordt zodat per deelnemer 4 monsters ontstaan (bos mest, bos vis, open mest & open vis). Omdat de vis na 1 week nog niet genoeg stinkt voor Histeridae verdient het aanbeveling de kevers na de eerste week uit de visvallen te verwijderen, en deze vallen nog een week te laten staan (deze 2e week wel apart houden!). De deelnemers scheiden de kevers van de rest en slaan het materiaal op in potten met

verdunde alcohol (60 - 70%), zodat 4 potten met kevers en 4 potten met restant (vnl vliegen) overblijven. Voor het welslagen van het projekt is het belangrijk dat al het materiaal centraal wordt ingezameld om daarna over specialisten te worden verdeeld. Indien U zelf uw materiaal op naam brengt, wordt U verzocht dit materiaal apart te houden voor eventuele controle. De monsters kunnen bij een van de bestuursleden worden ingeleverd (bv tijdens de zomervergadering). Op 21 september wordt het materiaal uitgesorteerd op families en vervolgens verdeeld over de specialisten. Stuur Uw deelnameformulier aub direct na het ophalen van de vallen in. Gezien de enorme hoeveelheid werk is het niet mogelijk om al het materiaal gesorteerd per soort te retourneren. Op verzoek kunnen wel van elke soort enkele exemplaren apart gehouden worden. Het restant van de monsters kan alleen per familie teruggestuurd worden. Er kan echter niet gegarandeerd worden dat elke exemplaren intact blijven.

Van belang is een verschil in bebossing (wel/niet) van twee liefst niet te ver verwijderde monsterpunten. Hoewel de diversiteit in overgangssituaties (bv bosranden) waarschijnlijk hoger is kunnen hier, in verband met de moeilijke interpretatie, beter geen vallen geplaatst worden. Dus liefst een homogeen stuk op behoorlijke afstand van de bosrand (bij voorkeur meer dan 10 meter). Om te voorkomen dat alle vallen in hetzelfde gebied staan graag ook onderling overleg tussen streekgenoten.

Als vallen worden gebruikt 0,5 liter plastic yoghurt bekers die tot de rand zijn ingegraven. De 4 vallen op een monsterpunt staan in een vierkant met een onderlinge afstanden van een meter. De vallen zijn gevuld met 200 ml water, een ruime theelepeltje chlooraalhydraat en één druppel afwasmiddel. Boven de val hangt aan een gebogen stukje ijzerdraad een geperforeerd plastic zakje. Onderaan het zakje geen gaten aanbrengen, anders valt een gedeelte van het aas in de val! In het zakje een stukje verse kabeljouw (of andere vis) of zo vers mogelijke menselijke mest. Dit laatste is minder aangenaam, maar door onze gevarieerde, tryptofaanrijke voeding, zeer aantrekkelijk voor een brede range kevers. Boven de val voorkomt een afdakje inregenen. Geschikt hiervoor is bijvoorbeeld een stukje hardboard (ongeveer A4 formaat). Verwacht U honden of vossen in het terrein dan verdient het aanbeveling een stuk gaas (zg dubbeltjegaas of het fijnste kippengaas) over de aasvallen aan te brengen. Dit gaas kan worden verankerd met tentnagels.

VIM-FORMULIER

Formulier ter rapportage van de kevervangsten in het kader van het VIM-project (VIS en Mest).

NUMMERING VAN DE MONSTERS

Elk monster krijgt een code bestaande uit de vier eerste letters van de achternaam van de verzamelaar, een streepje gevolgd door;

- BM bos mest
- BV bos vis
- OM open mest
- OV open vis

HUIJ-OM staat dus voor Huijbregts open mest.

Deze code zowel IN als OP de potten met kevers aanbrengen.

LOCATIE

Plaats:

Terrein:

A'foort coördinaten:.....-.....

Voor een optimale documentatie zouden we graag een fotocopie van het betreffende gedeelte van de stafkaart ontvangen, waarop met bv met een rode balpen de monsters met kruisjes zijn aangegeven. Een duidelijke schets is ook bruikbaar.

BIOTOOP

	BOSVAL (1)	OPENVAL (2)
Algemene beschrijving biotoop:		.
		.
		.
		.
		.
		.
		.
		.
		.
		.
Grondsoort:	0 zand	7 0 zand

	☐ zavel	☐ zavel
	☐ klei	☐ klei
	☐ laagveen	☐ laagveen
	☐ hoogveen	☐ hoogveen
Vocht:	☐ droog	☐ droog
	☐ vochtig	☐ vochtig
Strooisellaag:	☐ geen	☐ geen
	☐ < 1 cm dik	☐ < 1 cm
	☐ 1-5 cm	☐ 1-5 cm
	☐ 5-10 cm	☐ 5-10 cm
	☐ 10-25 cm	☐ 10-25 cm
Vegetatiebedekking:	M K S B	M K S B
M=moslaag	☐ ☐ ☐ ☐ <5%	☐ ☐ ☐ ☐ <5%
K=kruidlaag <1m	☐ ☐ ☐ ☐ 5-25%	☐ ☐ ☐ ☐ 5-25%
S=struiklaag 1-3m	☐ ☐ ☐ ☐ 25-50%	☐ ☐ ☐ ☐ 25-50%
B=boomlaag >3m	☐ ☐ ☐ ☐ 50-75%	☐ ☐ ☐ ☐ 50-75%
	☐ ☐ ☐ ☐ 75-95%	☐ ☐ ☐ ☐ 75-95%
	☐ ☐ ☐ ☐ >95%	☐ ☐ ☐ ☐ >95%
Voornaamste plantesoorten & bomen	
Aanwezigheid vee:	☐ <50m	☐ <50m
	☐ 50-200	☐ 50-200
	☐ 200-1000m	☐ 200-1000m
	☐ >1km	☐ >1km
Aanwezigheid honden + uitwerpselen:	☐ nooit	☐ nooit
	☐ soms	☐ soms
	☐ regelmatig	☐ regelmatig
	☐ vaak	☐ vaak

OPENHEID/GESLOTENHEID

Afstand van de bosval (1) tot
dichtstbijzijnde 'open' ruimte.

< 5 m
 5-10 m
 10-25 m
 25-50 m
 50-100 m
 100-250 m
 >250 m

Afstand van de openval (2)
tot dichtstbijzijnde bos

< 5 m
 5-10 m
 10-25 m
 25-50 m
 50-100 m
 100-250 m
 >250 m

Oppervlakte van min of meer
aaneengesloten bos waarin de
bosval (1) geplaatst is

< 1 ha
 1-5 ha
 5-25 ha
 25-100 ha
 >100 ha

Oppervlakte van het
open gebied
waarin de openval (2)
staat opgesteld

< 1 ha
 1-5 ha
 5-25 ha
 25-100 ha
 >100 ha

TIJDSTIP

Vallen werden geplaatst op ...- 5 - 1991 om uur
en opgehaald op ...- 5 - 1991 om uur.

Opmerkingen (bijv. verstoring van een val of voortijdige
beeindiging):

DE VAL

In de vallen met mest werd als aas gebruikt:

menselijke faecalien
 anders nl.

In de vallen met vis zat als lokaas:

kabeljauw
 anders nl.

Zij hadden wel / geen afdakje.

OPMERKINGEN

De ruimte hieronder is gereserveerd voor algemene opmerkingen. Bijvoorbeeld afwijkingen van het protocol of vermeldenswaardige omstandigheden van de omgeving.

NAAM

Naam:

Adres:

Woonplaats:

Telefoon:

- Wilt U een referentiecollectie retour? Zoja van welke groepen?
- Wilt U het restant (ongesorteerd) retour?
- Wilt U meedoen aan de sorteerdag op 21 september?
- Wilt U bepaalde groepen bewerken? Zoja welke?

Dit formulier opzenden aan:

J. Huijbregts
Gravin Marialaan 1A
2263 TA Leidschendam
10

VOORBEELD
OPSTELLING VALLEN

